

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР.....	7
УВОД.....	21
Политичка ситуација 1918–1941.....	21
Комитска активност и нарушено стање безбедности.....	30
Привредно-економске и друштвене одлике у међуратном периоду ..	35

I

ОКУПАЦИЈА СТАРЕ РАШКЕ – ИДЕЈЕ, ПЛАНОВИ, ПРАКСА

1.1. ОКУПАТОР, ОКУПАЦИЈА И УСТАНАК.....	47
1.1.1. Италијанско-немачко разграничење и несугласице на линији Рим–Загреб.....	47
1.1.2. Побуна. Устаничке акције у Бјелопољском и Пљеваљском срезу.....	55
1.1.3. Контраофанзива италијанске војске.....	62
1.2. СТАБИЛИЗАЦИЈА ИТАЛИЈАНСКОГ РЕЖИМА	79
1.2.1. На граници са „Недићевом“ Србијом. Заокруживање италијанског окупационог подручја.....	79
1.2.2. Завојевач и заштитник. Локално становништво и окупатор.....	87
1.2.3. Промена окупационе политике. Гувернаторат Црна Гора	94
1.2.4. Војска као трајни ослонац режима	104
1.2.5. Снабдевање, борбеност и дисциплина италијанских трупа	112

1.2.6. „Игра мачке и миша“. Пропагандна делатност међу покореним становништвом.....	117
1.2.7. Зенит италијанске окупације. Главни национални одбор на Цетињу.....	122

II

ПАРТИЗАНСКИ ПОКРЕТ НА ТРОМЕЂИ СРБИЈЕ, ЦРНЕ ГОРЕ И БОСНЕ

2.1. ПОЧЕТАК ОРГАНИЗОВАНОГ ОТПОРА ОКУПАТОРУ	145
2.1.1. Стварање партизанских јединица	145
2.1.2. Герилске акције у Пљеваљском, Милешевском и Бјелопољском срезу и одговор Италијана	155
2.1.3. Слободна територија на Златару	167
2.2. БИТКА ЗА ПЉЕВЉА.....	175
2.2.1. Припреме за напад	175
2.2.2. Покушај ослобођења Пљеваља 1/2. децембра 1941. године.....	182
2.2.3. Узроци пораза и претрпљени губици	190
2.2.4. Одмазда италијанског окупатора	194
2.2.5. Последице неуспеха по КПЈ.....	201
2.3. АКЦИЈА НА СЈЕНИЦИ.....	213
2.3.1. Прелазак ВШЈ у италијанску окупациону зону и ослобођење Нове Вароши.....	213
2.3.2. Припрема оружане акције	221
2.3.3. Битка за Сјеницу.....	227
2.3.4. Узроци и последице неуспеха	231
2.4. ДАНИ БОРБЕ И ТЕРОРА. НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИ ПОКРЕТ У ФАЗИ „ЛЕВИХ СКРЕТАЊА“.....	238
2.4.1. Акције у околини Бијелог Поља током првих месеци 1942.	238
2.4.2. Пљеваљски срез као центар партизанског отпора	250
2.4.3. „Црвени“ терор.....	260

III

СТАРОРАШКИ ЧЕТНИЦИ

3.1. ФОРМИРАЊЕ ЈЕДИНИЦА КОСТЕ ПЕЋАНЦА И ЧЕТНИЧКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ВОЈСКЕ	293
3.1.1. Четници Косте Миловановића Пећанца	293
3.1.2. Четници Драгољуба Михаиловића	304
3.2. ПРОСТОР СТАРЕ РАШКЕ У ВИЂЕЊИМА ЧЕТНИЧКИХ ПОКРЕТА. ГЕРИЛСКЕ АКЦИЈЕ	314
3.2.1. „Коридор“ према Јадрану.....	314
3.2.2. Српско становништво као стуб равногорског покрета	315
3.2.3. Питање муслимана	319
3.2.4. У верском и идеолошком рату – четничке акције у Сјеничком, Нововарошком, Пљеваљском и Бјелопољском срезу	325
3.3. (НЕ)ЖЕЉЕНИ САВЕЗНИК – САРАДЊА ЧЕТНИКА СА ИТАЛИЈАНСКИМ ОКУПАТОРОМ	332
3.3.1. Мисија капетана Ђуровића у команди дивизије „Пустерија“ у Пљевљима	332
3.3.2. Самоиницијативни покушаји четничких старешина ка успостављању сарадње	335
3.3.3. Антикомунистички савез. Колаборација Павла Ђуришића са Италијанима	337

IV

МУСЛИМАНСКИ СУБЈЕКТ

4.1. МУСЛИМАНСКЕ ОРУЖАНЕ СНАГЕ	359
4.1.1. Јединице у сјеничком и тутинском крају	359
4.1.2. Муслиманска милиција хоџе Сулејмана Пачариза из Хисарџика	366

4.1.3. Муслиманске милиције хоџе Хусеина Ровчанина и Селима Јуковића у околини Бродарева.....	372
4.1.4. Одреди бихорских муслимана Османа Растодера и Ћазима Сијарића.....	377
4.1.5. Борбене групе у Прибојском и Пљеваљском срезу.....	378
4.2. ПРАВЦИ ПОЛИТИЧКОГ ДЕЛОВАЊА СТАРОРАШКИХ МУСЛИМАНА.....	382
4.1.1. „Алем-камен у круни Звонимировој“ – НДХ као прва политичка опција.....	382
4.2.2. Муслимански прваци и „Велика Албанија“	394
4.2.3. Поглед ка истоку – Турска и старорашки муслимани.....	402
4.2.4. Однос према италијанском окупатору	409
4.2.5. Контакти са партизанима и четницима	412

V

ЖИВОТ У ПОДЕЉЕНОЈ И ПОБУЊЕНОЈ СТАРОЈ РАШКОЈ

5.1. ЖИВОТНИ СТАНДАРД.....	425
5.1.1. Стање опште немаштине и могућности упослења.....	425
5.1.2. Исхрана као приоритет свакодневице.....	435
5.1.3. Живот испуњен страхом	441
5.1.4. „Баук“ глади	445
5.2. СИСТЕМ ЈАВНИХ ИНСТИТУЦИЈА.....	449
5.2.1. Здравствени систем	449
5.2.2. Образовни систем	458
5.2.3. Пошта, телеграф, комунални и електрификациони систем... ..	461
5.2.4. Промет становништва и саобраћајна мрежа	464
РЕГИСТАР ИМЕНА	479

САДРЖАЈ

VI

СТАРА РАШКА ПОД ВЛАШЋУ ЧЕТИРИ ВОЈСКЕ

6.1. ШИРЕЊЕ ГРАНИЦА „НЕДИЋЕВЕ“ СРБИЈЕ	7
6.1.1. Борбе за Нову Варош почетком 1942. године	7
6.1.2. Нововарошки и Милешевски срез под управом војних и цивилних власти владе генерала Милана Недића.....	15
6.1.3. Неуспели покушај уласка српских оружаних снага у Сјеницу и њиховог преласка на леву обалу Лима.....	20
6.1.4. Мировна мисија мајора Глишића међу сјеничким муслиманима (март–мај 1942).....	25
6.1.5. Ход по ивици. Мајор Глишић између генерала Недића, војводе Пећанца и генерала Михаиловића	33
6.2. ИНТЕНЗИВИРАЊЕ ИДЕОЛОШКОГ СУКОБА ИЗМЕЂУ ЧЕТНИКА И ПАРТИЗАНА.....	44
6.2.1. Војна и дипломатска припрема четничке офанзиве	44
6.2.2. Одступање комунистичких снага из Бјелопољског и Милешевског среза крајем маја 1942. године	54
6.2.3. „Као на земљишту најгорег непријатеља“. Четнички тријумф у Пљеваљском срезу у сенци пљачке и отимачине.....	61
6.2.4. Санџачки војно-четнички одред на Дрини и ослобођење Фоче.....	68
6.2.5. Данас под петокраком, сутра под кокардом. Прихватање партизанских пребега у четничким јединицама	73

6.3. НЕИСКРЕНИ САВЕЗНИЦИ И ИСКРЕНИ НЕПРИЈАТЕЉИ – ИТАЛИЈАНИ, ЧЕТНИЦИ, КОМУНИСТИ, МУСЛИМАНИ, ФЕДЕРАЛИСТИ (ЈУН–ДЕЦЕМБАР 1942).....	77
6.3.1. Војно-политичка разилажења између четника и италијанских власти. Реокупација Нове Вароши 28–29. јуна 1942. године	78
6.3.2. Сукоб Павла Ђуришића и Милоша Глишића	92
6.3.3. Хапшење мајора Глишића и разоружавање снага под његовом командом	95
6.3.4. „Унутрашњост“ Старе Рашке под влашћу четника – стварање Милешевског корпуса	100
6.4.5. Покушај сузбијања утицаја ЈВуО од стране Италијана. Формирање добровољачке сеоске милиције и националне жандармерије	116
6.4.6. Сукоб „равногораца“ и црногорских федералиста	127
6.4.7. Против комуниста, комунистичким методама. Насиље над партизанима и њиховим присталицама.....	133

VII

ВЕРСКИ РАТ НА ВРХУНЦУ

7.1. КЛУПКО СМРТИ – ОСВЕТА ЗА ОСВЕТУ.....	149
7.1.1. „Палили су и пљачкали све одреда“. Акције муслиманских снага у садејству са окупатором против старорашких Срба половином 1942. године	149
7.1.2. Четнички напад на Фочу и борбе на десној обали Дрине	162
7.1.3. Верска нетрпељивост у Прибојском и Пљеваљском срезу.....	175
7.1.4. Полимље у пламену. Сукоби у Бјелопољском, Сјеничком и Милешевском срезу током јесени 1942. године	188
7.2. ЗА МИР И ЗА РАТ. ТЕЖЊЕ КА СМИРИВАЊУ И РАСПИРИВАЊУ СУКОБА	204
7.2.1. Алтернатива оружју. Покушаји мирног решавања проблема између конфесија	204
7.2.2. „Тврди скеле, чувај себе“. Пацифизам „Пљеваљског весника“	211

7.2.3. „Divide et impera“. Одговорност италијанског окупатора за верски рат у Старој Рашкој	213
7.2.4. „Само пушка може да реши неслагања“. Муслимански команданти на позицији неминовног обрачуна са Србима.....	218
7.2.5. Борба до уништења. Припреме ЈВуО за обрачун са муслиманима.....	225
7.3. БЈЕЛОПОЉСКИ СРЕЗ КАО ЕПИЦЕНТАР ОРУЖАНИХ БОРБИ.....	234
7.3.1. Муслиманска офанзива почетком јануара 1943. године.....	234
7.3.2. Реакција мајора Павла Ђуришића	242
7.3.3. На згариштима. Бјелопољски срез у данима после четничке акције	256
7.3.4. Реакција муслиманских првака са Пештери и Бихора	260
7.3.5. Освета над Србима.....	271
7.4. ОПЕРАЦИЈЕ ЈВУО ПРОТИВ МУСЛИМАНА.....	275
7.4.1. Војна и политичка припрема напада	275
7.4.2. „Да се у Санџаку дефинитивно ликвидирају Турци“. Четнички напад.....	282
7.4.3. После војних операција – Пљеваљски, Прибојски и Чајнички срез у наредним месецима	293
7.5. „ИЗМЕЂУ ДВЕ ВАТРЕ“. МИЛЕШЕВСКИ, НОВОВАРОШКИ И СЈЕНИЧКИ СРЕЗ ВАН СУКОБА	301
7.5.1. Споразум између пријепољских Срба и муслимана	301
7.5.2. Спорадични инциденти са верском позадином у Сјеничком срезу.....	307
7.5.3. Рефлексије верских окршаја у Полимљу на територији Нововарошког среза.....	311
7.6. СТРАДАЊЕ МУСЛИМАНСКОГ ЖИВЉА	315
7.6.1. Егзодус бихорских муслимана	315
7.6.2. Збегови у Пљеваљском, Чајничком, Прибојском и Сјеничком срезу.....	318

VIII

СУМРАК ИТАЛИЈАНСКЕ ИМПЕРИЈЕ

8.1. ПОВРАТАК ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА У ДОЛИНУ ЛИМА.....	329
8.1.1. Пролећна офанзива снага НОВЈ	329
8.1.2. Сукоб код села Добракова и његове последице.....	334
8.1.3. Мобилизација снага ЈВуО широм Србије за борбе на простору Старе Рашке	337
8.1.4. Партизанско-четничке борбе на Дрини и Лиму (април–мај 1943)	344
8.1.5. Немачки фактор	350
8.1.6. Хапшење мајора Павла Ђуришића.....	356
8.2. НАПАДИ МУСЛИМАНСКИХ МИЛИЦИЈА И ОКУПАТОРСКИХ СНАГА НА СРБЕ	364
8.2.1. Операција „Шварц“ и њене последице	364
8.2.2. Акције муслиманских милиција на територији Бјелопољског, Сјеничког и Милешевског среза током маја и јуна 1943. године	370
8.3. КРАХ ИТАЛИЈАНСКОГ ОКУПАЦИОНОГ СИСТЕМА.....	386
8.3.1. Реорганизација јединица ЈВуО – стварање Команде Старог Раса	386
8.3.2. Чистка у четничким редовима и борбе са Италијанима и Немцима	390
8.3.3. Капитулација Италије	395
ЗАКЉУЧАК.....	411
ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА.....	445
СПИСАК СКРАЋЕНИЦА.....	459
БИОГРАФИЈА АУТОРА.....	461
РЕГИСТАР ИМЕНА	463